

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber XX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

offeis vel areis malleolis ad quos lora deligabantur. Dicta autem sunt à colore rubro, qualis est nulli piscis. *Solea* sunt quibus tantum pedum plantæ teguntur, dictæ à solo pedum. Item *solea* materiales ex materia corio intexta. *Socci* cuius diminutium *foelli*, appellati inde quod foccum habeant in quo pars plantæ iniicitur. *Calicula calige* vel à callo pedum dictæ, vel quia ligantur. Nam *socci*

non ligantur, sed tantum intromittuntur. *Cerui socci* sunt sine solo. *Lingulati*, quos nos *foliatis* vocamus. *Clauati*, quasi caluati, eo quod minutis clavis, id est acuris *solea* caligis vinciantur. *Perones & calponie* rustica calciamenta sunt. *Braxee* calciamenta mulierum sunt. *Corriæ* à coriis vocantur, vel à colligatione quasi colligiæ.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER XX.

CAPITA LIBRI VIGESIMI.

1	<i>De mensis.</i>	9	<i>De vasis repositoriis.</i>
2	<i>De esis.</i>	10	<i>De vasis luminariorum.</i>
3	<i>De potu.</i>	11	<i>De lecticis & sellis.</i>
4	<i>De vasis escariis.</i>	12	<i>De vehiculis.</i>
5	<i>De vasis potatoriis.</i>	13	<i>De reliquis que in usu habentur.</i>
6	<i>De vasis vinariis & aquariis.</i>	14	<i>De instrumentis rusticis.</i>
7	<i>De vasis oleariis.</i>	15	<i>De instrumentis hortorum.</i>
8	<i>De vasis coquinaris & pistoriis.</i>	16	<i>De instrumentis eorum.</i>

De mensis. CAP. I.

RIMVS Deda us mensam & sellam fecit. Coquinæ apparatus *Spicius* quidam primus composuit, qui in eo absumptis bonis morte voluntaria periit, & merito: quia is qui gulæ atque edacitati seruit, & animam & corpus interficat. Ab esu & comensu *mensa* factum dicitur vocabulum. Nullum enim alium habet usum. *Torus* dicitur à tortis herbis, quæ accumbentium humeris supponuntur. *Stipadium* à stipitibus dictum, quasi stipadium: sic enim prius ceptum est. *Accubitum* à cibo vocatum, quasi ad cubitum epularum. *Conuiuium* apud Græcos à cōpotatione *εὐπρόσιον*. Apud nos verò à conuictu rectius appellatur: vel quia vitæ collocutionem habet. Item conuiuium dicitur à multitudine conuescentium: nam priuata mensa victus est. *Conuiuii* triplex est modus discumbendi, edendi & bibendi. *Discumbendi*: vt, -- Toris iussi discumbere pictis. *Edendi & bibendi*, vt: Postquam prima quies epulis mensæque remota. Crateras magnos statuunt & vina coronant.

De esis. CAP. II.

CIBUS dictus, quia capitur ore: sicuti *escæ*, quia eam nos capit. *Victus* proprie vocatur, quia vitam retinet: vnde & ad cibum vocare, incitare dicitur. *Alimonia* dicitur, eo quod eius sumptu corpus alatur. Hanc iuuenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseuerantiam. Neque enim subsistere poterit caro nisi alimentis. *Alimentum* enim est quo alimur. *alimonium* alendi cura. *Affluentia* nuncupata, quasi rei nimium exuberantis effusio ultra quam satis est, modusque non est. *Opulentia* ab ope dicta est, quam si discutias, inuenies eam tenere modum. Nam quomodo opitulatur quod nimium est, cum incommodius sit sepe quam paruum? *Epulæ* ab opulentia rerum dictæ. *Epulæ* autem simplices in duo necessaria diuiduntur, panem & vinum: & in duo superflua, quæ terra & mari vescendi causa exquiruntur. *Dapes* autem regum sunt, epulæ priuatorum. *Delicia* nuncupata, quod iis delectentur homines, easque suauius appetant. *Pulmentum* vocatur à pulte, siue enim sola pulcæ, siue quid aliud eius permixtione sumatur, pulmentum proprie dicitur. *Satietas* autem & saturitas

sibi differunt. Nam *satietas* ex vno cibo dici potest pro eo quòd satis sit: *saturitas* autem à saturo nomen accepit, quod est vario alimentorum apparatu compositum. *Crapula*, est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cuius cruditate grauat cor, & stomachus indigestus efficitur. Immoderata enim voracitas vitium est, sed tantum id salutis est, quantum sustentationi naturæque sufficiat. *Ientaculum*, est primus cibus quo ieiunium soluitur, vnde & nuncupatum. Nigidius: Nos ipsi ieiunia ientaculis leuibus polluimus. *Prandium*, ab apparatu edendi dictum: proprie autē veteres prandium vocabant omnium militum cibum ante pugnam: vnde est illud Ducis alloquium, Prandeamus tanquam ad inferos cenaturi. *Merenda*, est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Vnde & *antecœnia* à quibusdam vocabantur. Item *merendare*, quasi meridiē edere. *Amona*, tractum est à tempore, quo Romani veteres ad cibos aduocabantur, sicut Martialis: Imperat excelsos frangere nona toros, quod adusque hodie Perfæ faciunt. *Cœna*, vocatur à communione vescentium. *nativ* quippe Græci commune dicunt. Vnde & *communicantes*, quòd communitate, id est, pariter conueniant. Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci, & communiter epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem *cœna* vespertinus cibus, quam vespertinam antiqui dicebant. In vsu enim non erant *prandia*. *Panis* dictus, quòd cum omni cibo apponatur: vel quòd omne animal eum appetat. *panis* enim Græcè omne dicitur. *Cibarius*, est, qui ad cibum seruis datur nec delicatus. *Fermentarius*, fermentis confectus. *Azymus*, non fermentatus. Nam *ἀζυμος* est sine fermento, sincerus. *Acryzymus*, leuiter fermentatus, quasi acroazymus. *Siliginus*, panis à frumenti genere nuncupatur. *Siligo* enim genus est tritici. *Rubidus*, recoctus & rube factus. *Subcinericius*, cinere coctus & reuerfatus. Ipse est & *focatus*. *Clibanitiis*, in testa coctus. *Sfungia*, panis aqua diutissime laxatus, similam modicam accipit, & fermentum modicum, & habet humectationis plusquàm omnis panis. Vnde & *sungia* nomen accepit. *Placenta*, sunt quæ fiunt ex farre, quas alij *liba* dicunt, eo quòd libant & placeant. *Laganum*, est latus & tenuis panis qui primum in aqua, postea in oleo frigitur. *Dulcia*, sunt genera piscorij operis, à sapore dicta. Melle enim asperso sumuntur. *Crustula*, diminutivum est à *crusta*: panis oleo conspersus, in medio concavus & tortus. Hæc & *torta panis*. *Crusta*, est superficies panis. Ipsa & fragmenta, quia diuiditur vt fracta. *Synyla*, subtilissima est farina. *Amolum*, flos

farinæ tenuissimum præ leuitate de mola eiectum: vnde & appellatum, quasi amola. *Farina* & *furfures*, à farre dictæ, cuius sunt purgamenta. *Polles*, genus est farinæ candidissima. *Fermentum*, à feruore nuncupatum, quòd plus prima hora non potest contineri. Crescendo enim excedit. *Carnes* dictæ, quia caræ, siue à creando: vnde & à Græcis *κρέας* vocatur. *Crudum*, quòd sit cruentum: 10 est enim cum sanguine coctum. *Coctum*, quasi coactum dicitur, id est ab igne & aqua violento modo actiue comestioni aptum. Sed & multi temporis aliquid coctum vocatur. *Assum*, quòd ardeat, quasi arsum. *Elixum*, eo quòd in aqua sola decoquitur. *Lixa* enim aqua dicitur, ab eo quòd sit soluta: vnde & solutio libidinis *luxus*, & *membra* loco mota luxa dicuntur. *Frixum*, à sono dictum, quando in oleo ardet. *Salsum*, quasi sale aspersum, demptis è medio syllabis tribus. *Rancidum*, ex vitio nuncupatum, quòd rancos efficiat. *Succidia*, carnes in vsu repositæ, à succidendo dictæ. *Lardum* dicitur, eo quòd in domo repositum conseruatur. Nam antiqui domos *lares* dicebant. *Taxea*, lardum est Gallicè dictum. Vnde dicit Afranius: In rosa gallum saginatum pingui pastum taxea. *Acumgia*, ab vnctione vocata. *Sebū*, à sue dictum, quasi suebum, quòd plus pinguedinis hoc animal habeat. *Offa*, est proprie frustum dentium, cuius diminutivum *offellam* facit. Vnde & *offarj* coci, quia particularim, id est *offatim* excoquant. Nunc *offa* est latrantium, quia si in os canis iacitur, faciatu ilico compescitur & filescit. *Frustum*, vocatum, quòd capiatur à frumine. Est enim *frumen* summa pars gulæ. *Pulpa* dicta, quia cum pulte olim commixta vescabatur. Vnde 40 & *pulmentum* & *pulmentarium* dicitur. *Pulpa* autem est caro sine pinguedine: dicta, quia palpitet: resilit enim sæpe. Hanc plerique *viscum* vocant, eo quòd glutinosa sit. *Lucania* dicta, quòd prius in Lucania factæ sunt. *Farcimen*, caro concisa & minuta, dictum quod eo institutum farciatur, hoc est impleatur, cum aliarum rerum commixtione. *Minutal* vocatum, quòd fiat de piscibus & isiciis oleribusque minutatim concisis. *Astratum*, quòd Latine *spumcum* vocatur. *ἀστρα* enim Græcè spuma dicitur. *Martissa*, in mortario ex pisce fiunt, vnde & nominata. *Ifocen*, piscem quendam vocant, ex quo primum *isicia* facta sunt, & quanuis ex alio genere piscium fiant: initium tamen piscis vocabulum dedit. *Galatica*, à colore lacteo nominata. Græci enim *γάλα* lac dicunt. *Sphæra*, à rotunditate Græco vocabulo appellatur. Quicquid enim in rotundum formatur *σφαῖρα* à Græcis dicitur. *Ius*, & coquina magistri à iure nuncupauerunt, quia ea lex condimenti eius. Hanc 60

Græci *zeman* vocant. *Casens* vocatur, quod careat ferro, quasi careum. Nam ferum ei omne deducitur, vt ponderibus arguatur. *Colustrum*, lac nouum, quod neutri generis est. *Lac*, à Græco sermone deriuatum est pro candore. Græci enim album *λακω* dicunt: lac verò & sanguis quod nutrit & quod nutritur. Nam lacte nutrimur: viuimus sanguine. *Quactum*, quasi coactum & quasi coagulat. *Mel*, Græcæ appellationis est, quod ab apibus nomen habere probatur. Nam *apis* Græcè *μυτιωρα* dicitur. Antea autem mella de rore erant, inueniebanturque in arundinum foliis: vnde Virgilius: Hactenus aerij mellis cœlestia dona. Siquidem hucusque in India & Arabia colligatū reperitur: ramis inherens in similitudinem salis. Omne autem mel dulce dicitur. *Sardum*, amarum est absinthij causa: cuius copia, eius regionis apes nutriuntur. *Fanus* vocatur, quia comeditur magis quam bibitur: *φαγην* enim Græci comedere appellant. Aiunt enim medici, & qui de humanorum corporum scripsere naturis, præcipueque Galenus puerorum & iuuenum ac perfectæ ætatis virorum mulierumque corpora calore feruere, & noxios esse iis ætatibus cibos qui calorem augeant, sanitatiq; conducere frigida quæque in esum sumere: sicut contrario senibus qui pituita laborant & frigore, calidos cibos & vina vetera prodesse.

Depotu. CAP. III.

Potio, à Græca deriuatione vocatur. Hanc enim illi *ποτιον* dicunt. *Aqua*, generaliter vocata, quod superficies eius æqualis sit: hinc & æquora. Hanc quidam recentem vocant, quia reicitur noua à fonte vel à flumine. Nam vetus putrescit, quia non est vilis vetusta, vt vinum, sed statim sublata de flumine, fonte, vel puteo: foetescit enim vetusta. *Vinum* inde dictum, quod eius potus sanguine venas citò repleat. Hoc alij quod nos cura soluat, *Lycum* appellant. Veteres vinum *venenum* vocabant. Sed postquam inuentum est virus latiferi succi: hoc vinum vocatum est, illud venenum. Vnde & Hieronymus in lib. quem de Virginitate conseruanda scripsit: Adolescentulas, dixit, ita vinum debere fugere, vt venenum, ne pro ætatis calore feruenti bibant & pereant. Inde est quod apud veteres Romanos. *fœminæ non vtebantur vino, nisi sacrorum causa: certis diebus. Merum*, dicimus cum vinum purum significamus. Nam *merum* dicimus quicquid purum atque sincerum est: sicut & *aquam meram*, nulli vtique rei mixtam. Hinc & *merenda*, quod antiquitus id temporis pueris operariis,

quibus panis merus dabatur, aut quod meridient eodem tempore, id est soli ac separatim non vtique in prandio aut in cœna ad vnam mensam. Inde credimus etiam illud tempus quod post medium diem est, *meridiam* appellari, quod purum sit. *Mustum*, est vinum è lacu statim sublaturum. Dictum autem creditur mustum, quod in se limum & terram habeat mixtam. Nam *mus* terra est, vnde & humus. Cuius tanta vis feruoris est vt vasa quauis grandia ex eo plena absque spiramine relicta ilicò disumpat. *Rosum vinum*, id est cum rubore. Rosa enim rubet. *Amineum* verò, quasi sine minio, id est sine rubore: nam album est. *Sucinatum*, succinæ gemmæ simile est, id est fului coloris. *Limpidum* vinum, id est perspicuum ab aquæ specie dictum, quasi limpidum. *Limpha* enim aqua est. *Turbidum*, quasi terbidū, id est terra commixtum, quod est fece. *Falernum*, vinum vocatum à Falerna regione Campaniæ, vbi optima vina nascuntur. *Colatum*, vas proprium nuncupauit in quo deportatur. *Gazetum* verò à regione vnde defertur. Gaza enim oppidum est Palestina. *Infertum*, vinum dicitur, quod altario libatur atque offertur. *Spurcum*, quod offerri non licet, aut cui aqua admixta, quasi spurium, hoc est immundum. *Honorarium vinum*, quod regibus & potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua: Cùm essem in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant: nunquam accepi, nec priuatus quidem. *Crudum*, vinum est insuaue, quod serui potant. *Acetum*, vel quia acutum, vel quia aqua mixtum. Vinum enim aqua mixtum citò in hunc saporem redigitur. Vnde & *acidum* quasi acidum, quia aqua lauatur vix in torculari post expressum vinum. Est vilis potus seruis aptus. *Conditum* vocatum, quod non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum. *Lactatum*, est potio è lacte. *Mulsam*, ex melle mixtum. Est enim potio ex aqua & melle, quod Græci *μυτιωρα* vocant. *Oenomelum*, mustum melle admixtum vehementer agitatam atque commotum. *Hydromelum*, quod fiat ex aqua & malis Matianis. *Sacatum*, liquor est aquæ feci vini admixtus, sacco expressus. *Luria*, oximelum appellatum, quod aceti & mellis permixta conficitur materia: vnde & dulcedinem retinet & acorem. *Rodomelum* dicitur, eo quod in succo rosæ mel admisceatur. *Meliceratum*, vinum melle mixtum. *Medus*, quasi melus, quia ex melle fit: sicut calamitas pro *cadamitas*. *Fecula*, vna pinguis, decocta vtique ad crassitudinem mellis, ac refrigerata vt illis stomacho. *Passum*, quicquid ex vna passa compressum effluerit. Dicitur au-

tur autem passum à patiendo. Nam percutitur vva ficiior, & decoquitur, & inde fit passum. *Defrutum* dictum est, quod defruetur, & quasi fraudem pariat. *Carenum*, eo quod feruendo parte careat. Tertia enim parte musti amissa, quod remanserit carenum est. Cui contraria *Sapa* est, quæ feruendo ad tertiam redacta descendit. *Sicera* est omnis portio: quæ extra vinum inebriare potest. Cuius licet nomen Hebræum sit: tamen Latinū sonat pro eo quod ex succo frumenti vel pomorum conficiatur, aut palmarum fructus in liquorem exprimatur, coctisque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur: & ipsa portio sicera nuncupatur. *Ceruisia* à Cere, id est fruge vocata. Est enim portio ex seminibus frumenti vatio modo confecta. *Celia* à calefaciendo appellata. Est enim portio ex succo tritici per artem confecta. Suscitatur enim igne illa vis germinis madefactæ frugis: ac deinde siccat, & post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adicitur, quæ fit in iis partibus Hispaniæ, cuius ferax vini locus non est. *Fex* dicta, quod sese vasis emergendo afficiat. *Garum* est liquor piscium salus, qui olium conficiebatur ex pisce, quem Græci *γαργυ* vocabant: & quanuis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, à quo initiū sumpsit. *Liquamen* dictum, eo quod soluti in salamento pisciculi eundem humorem liquat. Cuius liquor appellatur *salsugo* vel *miria*. Propriè autem *miria* dicitur aqua sale commixta, effectaque gustu in modum maris. *Succi* dicti, quod iacco exprimuntur, vt *tissanæ*. *Tissane*, *zema*, *apozema* Græca vocabula sunt.

De vasis escarum. CAP. IV.

VAs dictum à vescendo, quod in eo escæ ponantur. Cuius diminutivum *vasculum* quasi vesculum. *Fictilia* dicta, quod fiant & fingantur ex terra. Fingere enim est facere & formare & plasmare: vnde & *figuli* dicuntur. Et *vas fictile* dicitur, non fictum in illud quod mendacium est, sed quod formatur vt sit, & habeat aliquam formam: vnde & Apostolus ait: Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me sic fecisti? *Fictilia vasa* in Samo insula prius inuenta traduntur, facta ex creta & indurata igne, vnde & *Samia* vasa. Postea inuentum est rubricam addere, & ex rubra creta fingere. Antiquiorem autē fuisse dicunt vsum fictilium vasorum, quam fundendi aris aut argenti. Apud veteres enim nec aurea nec argentea, sed fictilia vasa habebantur: sicut ad vina doliis excogitatis: ad aquas *amphoris*, *hydriis* ad balnea: ac reliquis quæ in vsibus hominū, aut rerū sūt, à manu aptan-

tur. *Argilla* autem ex terra excocta testæ vocabulum suscepit, quia dum mollis esset, efficitur testæ, nec communicat cum vocabulo pristini generis, quia quod fuit non est. *Aretina vasa* ex Aretio municipio Italiæ dicuntur, vbi sunt: sunt enim rubra. De quibus *Sedulius*: Rubra quod appositum testæ ministrat olus. *Samia vasa* quidam putant ab oppido Samo Græciæ habere nomen. Alij dicunt cretam esse Italiæ, quæ non longè à Roma nascitur, quæ *Samia* appellatur. *Celata vasa* argentea vel aurea sunt, quæ signis eminentioribus intus extræ expressa: à celo vocata, quod est genus feramenti, quod vulgò *cilionè* vocant. *Crisendita vasa* deaurata, Græcum est. *Anaglysa*, quod superius sint sculpta. Græci enim *αγο* sursum, *λυσις* sculpsurā dicunt, id est sursum sculpta. *Discus* antea *iscus* vocabatur à specie scuti: vnde & *scutella* per diminutionem. Est enim eiusdem similis. *Postea* *discus* vocatus est, quod der *escas*, id est apponat. A quo & *discumbentes* dicti: siue *δισκον* *ναυ* *δισκον*, id est quod iaceant. *Messorium* vocatum à mensa per deriuationem, quasi *messorium*. *Parapsis* quadrangulum & quadrilaterum vas, id est paribus absidis. *Patina*, quod dispensis patentibusque oris sit. *Lancis* *οργανα*, quasi cauata, g pro c litera posita. Hinc & *concha*, sed illa cauata, ista cōcaua: sic & Græci hæc nuncupant. *Apophereta* à Græcis à ferendo poma vel aliquid nominata: est enim plana. *Salinum* vas aptum salibus. Idē & *salzica*, quasi salzica. *Acetabulum*, quasi *acetiferum*, quod acetum ferat. *Coclear* ab vsu prius dictum. Hinc est illud veterum distichon: Sum cocleis habilis, & nec minus utilis ouis: Nunquid scis potiùs cur cocleare vocor? *Trifiles* Græcè, Latine tripedes. Qui autem quatuor pedibus insunt, abusiue dicuntur. In vasculis autem tria quærentur quæ placeant, manus artificis, pondus argenti, splendor metalli.

De vasis potatorijs. CAP. V.

Poculum à potando nominatum. Est enim omne vas in quo bibendi est consuendo. *Phiale* dicta, quod ex vitro fiant. Vitrum enim Græcè *φιάλις* dicitur. *Patera* phialæ sunt dicta, vel quod in ipsis potare solentur, vel quod patentes sunt dispensis que labris. *Cratera* calix est duas habens anlas, & est nomen Græcum: declinatur autem apud eos, hic crater. Nā Latine hæc cratera dicitur. Vnde *Perfius*: Si tibi crateras argenti. *Virgilius*: Crateras magnos statuunt & vina coronant. Fiebant aurea nec primum à connexionibus vngularum: vnde & dicta *cratera* *δισκον* *ναυ* *δισκον*, id est quod innicem se teneant. *Cyathi* quoque & *scyphi*, *cymbia*, & ipsa pocu-

lorum sunt genera. Ex quibus *cymbia* sunt pocula ex similitudine cymbæ navis. *Emistis* species poculi, qua ductim, id est vno spiritu bibitur. *Bacchia* primum à Baccho, quod est vinum nominata: postea in vsus aquarum transit. *Calices & calathi & scala* poculorum genera, antea ex ligno facta, inde & vocata. Græci enim omne lignum *κάλος* dicebant. *Ampulla*, quasi ampla bulla: similis est enim rotunditate bullis quæ ex spumis aquarum fiunt, atque ita inflantur vento.

De vasis vinaris & aquarijs.

CAP. VI.

O Enorum vas ferens vinum: *ενος* enim vinum est, de quo illud est: Vertitur enofori fundus sententia nobis. *Flasce* à Græco vocabulo dictæ. Hæ pro vehendis ac recondendis phialis primum factæ sunt: inde & nuncupatæ sunt. Postea in vsum vini transferunt manente Græco vocabulo, vnde & sumpserunt initium. *Lagena & situla* Græca nomina sunt: inflexa ex parte vt fierent Latina. Illi enim *λάγνος*: nos lagenam: illi ficile, nos situlam dicimus. *Cantarus. Hydria* vasis genus aquarilis per derivationem vocata: *ἕσπης* enim Græci aquam dicunt. *Situla* quod sitientibus apta sit ad bibendum, quod vas Græci *κάλος* vocant. *Catinum* vas fictile, quod melius neutro genere dicitur quam masculino, sicut & *salinum* dicitur vas aptum salibus. *Orcæ* est amphoræ species, cuius minore vocabulo *vrceus* diminutiuo vrceolus est. *Sciphus* in quo manus lauamus. *Seriola* est orcarum ordo directus vel vas fictile visci: apud Syriam primum excogitatum: sicut Cilicenses à Cilicia nuncupatæ, vnde primum aduectæ sunt. *Dolium, cupos & cupas*, à capiendo, id est, accipiendo aquas vel vinum vocatas volunt: vnde & *caupones*. *Vtres* ab vtero. *Mulgarium vas*, in quod mulgentur pecora. Idem & *mulctrum*, quod in eo mulgeatur lac. *Labrum* vocatum, eo quod in eo lauationem solitum est fieri infantum, cuius diminutum *labellum*. Idem & *aluenum*, quod in eo ablutionem fieri solitum sit. *Pelues* vocatæ, quod pedes ibi lauentur. *Siphon* vas appellatum, quod aquis sufflante fundat: vtuntur enim hoc orientales. Nam vbi senserint domum ardere, currunt cum *siphonis* plenis aquis, & extinguunt incendia: sed & cum aras expressis ad superiora aquis emundant.

De vasis olearijs. CAP. VII.

E Meadium vas olearium. *Scottia* vas olearium, eo quod sit ex corio dictum. *Alabastrum* vas vnguentarium à lapide sui generis cognominatum, quem *alabastrum* vocant.

vocant, qui incorrupta vnguenta conferuat. *Pyxides* vascula vnguentaria ex buxo facta. Nam quod nos buxum, Græci *πύξιν* vocant. *Lenticula* modicum vas æneum vel argenteum quadrangulum in latere apertum, quod & lichenum. Est enim vas olei, quo reges & sacerdotes vnguebantur, à linicudo dictum.

De vasis coquinarijs. CAP. VIII.

O Mnia vasa coquendi causa parata cocula dicuntur. Plautus: Ex æneis coculis mihi excocta est omnis misericordia. *Olla* dicta, pro eo quod ebulliat in ea aqua igni subiecto, vt alius vapor emittatur. Vnde & *bullæ* dicitur quæ in aqua venti intus spiritu sustentatur. *Patella* quasi patula. Est enim olla oris patentioribus. *Cacabus & cucuma* à sono feruoris cognominantur. Hæ in Græcis & Latinis communia nomina habent: sed vtum Latini à Græcis, an Græci à Latinis hæc vocabula sumpserint, incertum est. *Lebetes* æneæ sunt Græco vocabulo vocatæ: sunt enim ollæ minores in vsum coquendi paratæ. *Sartago* à strepitu soni vocata, quando in ea ardet oleum. *Tripedes* appellatæ, quod tribus pedibus consistunt: has Græci tripodas vocant. *Mola* à rotunditate sui vocata, vt mala pomorum: sic & Græci. *Cribrum* quod ibi currat frumentum, quasi currisfrum. *Rotabulum* dictum à prouendo stercora: siue ignem panis coquendi gratia.

De vasis repositorijs. CAP. IX.

Azophylacium arca est vbi colliguntur in templa ea quæ ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen ex lingua Persica & Græca. *Gaza* enim lingua Persarum thesaurus, *φύλαξ* Græcè custodia interpretatur. *Arca* dicta, quod arceat visum atque prohibeat. Hinc & *archium*: hinc & *arcanum*, id est secretum, vnde ceteri arceantur. *Ciborium* Græcum nomen est, quod nos arcam dicimus. *Locus* ad aliquid ponendum in terra factus locus, seu ad vestes vel pecuniam custodiendam, vnde & per diminutionem dicitur. *Mozica*, quasi modica: vnde & modicum z pro d, sicut solent Itali dicere *ozje* pro hodie. *Serinia* sunt vasa, in quibus seruabantur libri vel thesauri. Vnde apud Romanos illi qui libros sacros seruant, *seriniarij* nuncupantur. *Saccus* à sago dictus, quod eo confuso efficiatur quasi sagus. *Marsupium* sacculus nummorum, quæ Græci *μάρσπιον* appellant. Quædam enim Græca nomina in Latinum paulò inflectuntur propter Romanum eloquium.

Sitarie nautarū sunt, ab eo quod suta sunt. *Inuolucrum* dictum, quod aliquid in se tenet inuolutum. *Fiscus*, sacculus est publicus. vnde & *fiscella* & *fiscina* dicuntur: hunc habent exactores, & in eo mittunt debitum publicum quod redditur regibus. *Fiscus* autem primæ positionis est: derivatiuum *fiscina* est: diminutiuum *fiscella*. *Canistrum*, fistis cannis contextitur, vnde & nuncupatur: alij Græcum asserunt. *Cistella*, à costis ex canna vel ligno quibus contextitur nominata. *Cophinus*, est vas ex virgulis aptum mundare stercorea & terram portare. De quo dicit Psalmista pro Israel: Manus eius in cophino seruiert. Dicitur autē cophinus quasi *comus*, quasi *cauus*. *Corbes* dicti, quia curuatis virgis contextuntur. *Sportula*, diminutiuum à *sporta*: *sporta* autem dicta, quia exportet aliquid, vel quia ex sparto fit. *Spartus* verò est frutex virgulosus sine foliis: ab asperitate vocatus, similis carici herbe, & funes de eo conficiuntur.

De vasīs luminariū. CAP. X.

A Colendo ignem & ligna, antiqui appellauerunt *focus*: quæ enim Græcè, Latine ignis est, vnde iuxta philosophos quosdam cuncta procreantur. Et reuera sine calore nihil nascitur, ad eò vt de septentrione dicatur, Sterili non quicquam frigore gigni. Varro autem *focus* ait dictos, quod foueant ignes: nam ignis ipsa flamma est, quicquid autem ignem fouet focus vocatur: seu ara fit, siue quid aliud in quo ignis fouetur. *Lucerna*, à licinio dicta est, vnde & breuis est lux, vt Persius: Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ. Si enim à luce diceretur: non staret versus. *Licinus* autem quasi lucinius. Est enim candelæ lucernæ. *Candelabrum*, à candelis dictum, quasi candelæferum, quod candelam ferat. *Cereus*, per derivationem nomē à cera habet ex qua formatur: de quo quidam, Hic tibi nocturnos præstabo cereus ignes. Subducta luce altera lux tibi sum. *Candela*, à candendo dicitur, eo quod candendo deleatur. *Lacuniaria*, pendentia sunt lumina, quasi lucanaria, id est in acre lucentia. *Funalia*, sunt quæ intra ceram sunt: dicta à funibus, quos ante usum papiri cera circumdatos habuere maiores, vnde & funera dicuntur. *Funalia* autem Græci *scolaces* dicunt, quod sint scoliciæ, hoc est mortis. Hos Romani funes & funalia nominabant. *Funalia* candelabra apud veteres extantes stimulos habuerunt aduncos, quibus funiculi cera vel huiusmodi alimento luminis oblitri figebantur. Idem itaque & stimuli præcuti funalia dicebantur. *Lampas* flamma est in vertice lucens, dicta quod labentis motum ostendere videatur. *Fax* dicta, quod a focus faciat,

cuius diminutiuum *facula*. *Laterna* dicta, quod lucem interius habeat clausam. Fit enim ex vitro, intus recluso lumine vt venti flatus adire non possit, & ad præbendum lumen facile vbiq; circumferatur. *Lucubrum* vocatum, quod luceat in umbra. Est enim modicus ignis qui solet ex tenui stappa ceræque formari. *Pira*, est quæ in modum aræ ex lignis coustrui solet vt ardeat. *πύρ* enim ignis est, sed *pira* est ipsa lignorum congeries, cum nondum ardet: rogas est cum ardere cepit: bustum verò iam exustum vocant. *Farrus*, est turris maxima, quam Græci & Latini in commune ex ipsius rei vsu pharum appellauerunt, eo quod flammaram indicio longè videatur à nauigantibus, sicut supra diximus: qualem Ptolemæus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Vfus eius est nocturno nauiana cursui ignes ostendere ad pronuncianda vada, portusque introitus, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant: nam Alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portibus machinas ad prælucendi ministerium fabricatas pharos dictas. Nam *φῶς*: lux est: vnde & *Lucifer* Græcè *πρωφῶς* appellatur.

De lectis & stelis. CAP. XI.

L *Ethica*, à lectis herbis vocatæ. *Stratus*, à sternendo dictus, quasi storiatus. In iis solis antiqui ad dormiendum accubabant: nondum lanceis stramentis repertis. *Strata*, quod sit terra strata. *Cama*, est breuis & circa terram. Græci enim *cami* breue dicunt. *Cubile*, est cubandi locus. *Grabatum*, Græcum est. *Baiouula*, est lectus qui in itinere baiulatur, à baiulando, id est, deportando. *Pulvinar*, lectus diuinitum est, inde & puluillus. *Spingæ*, sunt in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos *griphos* dicimus. *Punicani lecti*, parui & humiles primùm à Carthagine aduecti, & inde nominati. *Lectica*, siue plutei lecti, de quibus Satilius Rufus de vita sua, Primum, inquit, consuetudinem imperatorum ipse pro lectis lecticis utebatur. *Spondæ* autem exterior pars lecti, pluteus interior. *Geniales lecti*, propriè sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti à generandis liberis. *Cunabula*, sunt lectuli in quibus infantes iacere solebant, dicta quod partui adhibebantur quasi cynabula. nam *κύνειν* est Græcè eniti. *Feretrum*, dicitur quod in eo mortui deferantur & est Græcum nomen. Nam *φερέτρον* dicitur *φέρω* à ferendo. nam Latine *capulus* dicitur, quod super capita hominum feratur: sic Plautus, *Capularis senex*, id est vicinus capulo. *Scanna*, sunt quæ altioribus lectis apponuntur dicta à scandendo. Hinc

& scabelli qui lectis paruis vel fellis ad ascensum apponuntur. *Scabellum* autem & suppedaneum dicitur. Nam quod Græci dicunt *ὑποπόδιον*: dixerunt Latini scabellum, & alij dixerunt suppedaneum, quod sub pedibus sit. *Scansilia*, gradus sunt: ubi honorati in sedibus harent. *Sedes* dicta quod apud veteres Romanos non erat vsus accumbendi. vnde & confedere dicebantur. Postea vt Varro ait de vita populi Romani, Viri discumbere cæperunt, mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. *Sedes* singulari numero proprie regni est, quod Græcè *θρόνος* dicitur. Item *thronum* Græci dicunt, nos solium. *Subsellia*, in quo rex sedet propter tutelam corporis sui, secundum quosdam à soliditate dictum, quasi solidum: secundum alios per antisticon, quasi solidum, à sedendo. Vnde & sella quasi sedda dicta est, & subsellia quasi siblesdia. *Sella curules*, erant in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Dicta autem curules, quia apud veteres prætores & consules propter itineris longinquitatem curru prouehantur, sella autem quæ post eos vehantur, quibus sedentes dicere iura solebant, à curru curules sella sunt nominata. *Tripodes*, scabelli sunt habentes tres pedes, sed & candelabra tripodata sunt, quia similiter habent tres pedes.

De vehiculis. CAP. XII.

Carrum, à cardine rotarum dictum. vnde & currus dicti quod rotas habere videntur. *Rota* autem dicta quod ruat, & rotundum à rota vocatum. *Reda*, genus vehiculi quatuor rotarum. Has antiqui retas dicebant propter quod haberent rotas. *Carpentum pompaticum*, vehiculi genus est quasi carrum pompaticum. *Plaustrum*, vehiculum duarum rotarum, quibus onera deferuntur. Et dictum plaustrum quia voluitur quasi dicat pilaustrum. *Carracutium*, vehiculum altissimarum rotarum, quasi carrum acutum. *Capfus*, carruca vndique contexta, quasi capsa. *Pilentum* vel *petoratum*, contextum iiii. rotarum vehiculum, quibus matronæ olim utebantur. Virgilius, *Pilentis* matres molli-bus. Horatius, *Plures calones atque caballi* Pascendi, ducenda petorata. Erat enim antea *pilenta* veneti coloris, non vt nunc sunt rufi-fati, quibus nisi castæ matronæ vti non poterant: sicut nec vittis. *Basterna*, vehiculum itineris, quasi viæ sterna, molli-bus stramentis est posita, à duobus animabus deportatur.

De reliquis que in vsu habentur.

CAP. XIII.

Baculus, à Baccho repertore vitis fertur. *Biuentris* quo homines moti vino inni-

terentur. Sunt autem à Baccho baculus, ita à baculo *bacillus* per diminutionem. *Fustes* dicti, quod præfixi in terram stent, quos rustici palos vocant, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur. *Vestres*, dicti quod manibus vestentur. vnde hostia laxaque euelluntur. *Forsices*, secundum etymologiam si à filo dicuntur ponitur vt forsices quæ sunt sartorum: si à pilo per p vt *forpiceps*, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per c, vt *forpices*, eo quod forum capiant, quæ sunt fabrorum. *Formium* enim dixerunt antiqui calidum. vnde & *formosus*. *Nonacula*, ferrum subtile: satisque acutum. Dicta autem nonacula eo quod innouat faciem. *In quodam vet. cod. ita legitur*, *Nonacula* est in quadam subtilitate tensum latus ferrum, radèdis pilis acutissimum præparatum, quod licet barbæ segetem metat impressum corpori, tamen substantiam relinquit illæsam. *Pecten*, dictus eo quod pexos capillos faciat atque compositos. *Calamistrum*, est acus quæ calefacta & adhibita calefacit, & intorquet capillos. Vnde & *calamistrati* appellantur qui comam torquent. *Clauis*, dicta quod claudat & aperiat. *Catena*, quæ capiendo teneat. *Horologium*, quod ibi horas legamus, id est colligamus. Est enim in solaris positum vbi à clauo per lineam currit vmbra, vt quancunque diei horam ostendat.

De instrumentis rusticis.

CAP. XIII.

Vomer, est dictus quod vi humum eruat, seu ab euomendo terram. De quo Lucretius, *Vincus aratri Ferreus*, occulto decrescit vomer in aruis. Sumitque per detrimenta nitorem. *Aratum*, ab arando terram vocatum dicimus quasi araterrium. *Buris*, est curuamentum aratri, dictum quasi bo-soira, quod fit in similitudine caudæ bouis. *Dentale*, est aratri pars prima in qua vomer inducitur quasi dens. *Cultelli*, à cultura dicti, eo quod ex ipsis putatione veteres in arbore utebantur & vite, priusquam falces essent re-pertæ. *Falx*, est qua arbores putantur & vites. Dicta autem sunt falces, quod his primum milites herbam filicem solebāt abscindere. vnde est illud, *Pax me certa ducis placidos curuauit in vsus. Agricole*, nunc sum, militis antè fui. *Falcastrum*, à similitudine falcis vocatum. Est autem ferramentum curuum cum manubrio longo, ad densitate veprium succidendam. Hi & *rumcones* dicti quibus vepres secantur, à runcando dicti. *Serrula* est pretenuis lamina ferri, dentiū mordacitate refecans arbores, seu ramos. *Rastra* quoque aut à radendo terram aut à raritate dentiū dicta. *Ligones*, quod terram leuent quasi leuones. *Scudicæ*, dicta eo quod circa caudicem ter-

terram aperiat, & quanuis eius vsus in reliquis operiatur: nomen tamen ex caudice retinet. Hanc alij generaliter *fossorium* vocant, quòd foueam faciat quasi fouessoriam. *Sarcenulum* ferrum fossorium est habens duos dentes à farriendo, id est fodiendo dictum. *Pastinatum* vocant agricolæ ferramentum bifurcum quo semina purgantur. Vnde etiam *repastinari* dictæ sunt vineæ veteres, quæ refodiuntur. *Cilindrus* lapis est teres in modum columnæ qui à volubilitate nomen accepit. de quo Virgilius, Area cum primis ingenti æquanda cilindro, Et vertenda manu. *Tribula* genus vehiculi vnde teruntur frumenta, & ob hoc ita vocatur. *Pala* quæ *ventilabrum* vulgò dicitur à ventilandis paleis nominata. *Furcille* dictæ, eo quòd iis frumenta cillètur, id est mouentur. Vnde & *ostilla* dicta ab eo quòd cilleantur, hoc est moueantur ora. Nam *cille* est mouere. *Tesserae* sunt, quibus frumentorum numerus designatur. *Trapezium* mola oliuariæ. *Prælum* trabes quo vna calcata premitur, à premendo vocatū quasi *pressorium*. *Lacus* prælum quo premitur oleum qua liquatus profuatur, & quo ab vuis vel oliuis torquendo oleum vniūque exigitur. *Verenies* à vehere, id est exportare nominata. *Qualus* eorbes colaque prælorum per quæ mustum fluit, à colando dictus. *Fisculum* quasi *fisculum*, à colando oleum dictum, vel quasi *fiscella* olei.

De instrumentis hortorum. CAP. XV.

Rota dicta quòd quasi ruat. Est enim machina, de qua à flumine aqua extrahitur. Lucretius, In fluuio versare rotas atque austra videmus. *Austra* autem, id est rota, ab hauriendo aquas dicta. *Girgillus* quòd in girum vertatur. Est enim lignum in tranuersa pertica mobile, ex quo funis cum sirula vel vitæ in puteum dimittitur hauriendæ aquæ causa. *Lebanem* hortulani vocant lignum longum quo hauriunt aquas. Et dictus telon à longitudine. *Trid* enim Græcè dicitur quicquid longum est. Vnde & *mustela* vocata, quasi mus longus. Hoc instrumentum Hispani *ciconiam* vocant, quòd imitetur eiusdem nominis auis,

leuantem ac deponentem rostrum dū clangit. *Amalupus* qui & *canicula*, ferreus *harpax*, quia siquid in puteum decidit, rapit & extrahit. vnde & nomen accepit. *Harpax* enim dictus quia arripit, *ἀρπάζει* enim Græcè rapere est.

De instrumentis equorum. CAP. XVI.

Phalere ornamenta equorum sunt, & est sermo Græcus. *Frenia* dicta quòd equos tremere cogant, vel hoc equi frendant, id est imprimant dentibus & obmordeant. Vnde & *nefrendes* dicti, adhuc lactantes porculi, quòd nondum aliquid frendant, id est comminuant dentibus. Hinc & *saba fresa* quæ molita est. *Lupati* sunt freni asperissimi. Dicti aut lupati à lupinis dentibus: qui inæquales sunt. vnde etiam eorū morsus vehementer obest. *Camus* genus asperi freni est, quo caballi superbi coerceri solent, dictus à curuitate. *χαμῶν* enim Græci curuum dicunt. *Habena* ab habendo dicta, quòd iis equos habeamus, hoc est teneamus. vnde & *equi habiles* dicti. Hæc & retinacula à retinendo ora. *Capistrum* à capite iumentorū dictum. *Sella* à sedendo, quasi sedda. *Antella* quasi ante sella, sicut & postellam quasi post sellam. *Cingula* hominum, generis neutri est. nā animalium genere feminino dicimus, has cingulas. *Sagma* quæ corruptè vulgò dicitur salma, à stratu sagorum vocatur. Vnde & caballus *sagmaris*, *mula sagmaria*. *Capulum* funis à capiendo quòd eo indomita iumenta comprehendantur. *Calcarea* dicta, quia in calce hominis ligantur, id est in pedis posteriore parte, ad stimulandos equos quibus aut pugnandum est aut currendum, propter pigritiam animalium aut timorem. Nam ex timore stimuli nuncupati, licet sint & libidinis stimuli. *Strigiles* nuncupati à tergendo, quòd iis equi tergantur. *Character* est ferrum coloratum, quo notæ pedibus inuruntur. *χαράκτερος* autem Græcè Latine forma dicitur. *Cauterium* dictum quasi cauturium, quòd vrat & prouida sit in eum seueraque cautio, vt dum videtur cuius sit auaritia refrenetur. Quòd interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur, vt vis morbi ignis ardore sicetur.